

ปัจจัยและกระบวนการพัฒนาผู้เรียนสู่ความสำเร็จในการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติน
พื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาภาษาอังกฤษของโรงเรียนชายขอบ
ในประเทศไทย

Factors and Processes Contributing to Grade 6 Students' English Achievement
in the Ordinary National Educational Test (O-NET) of Peripheral Schools in
Thailand

ชนัดดา ภูหงษ์ทอง^{1*}

Chanadda Poohongthong^{1*}

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
(Faculty of Education, Naresuan University)

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนให้โรงเรียนชายขอบประสบความสำเร็จในเรื่องผลการทดสอบ O-NET ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาภาษาอังกฤษ และ 2) เพื่อเปรียบเทียบกระบวนการในการพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนชายขอบในแต่ละพื้นที่ โดยใช้กรอบแนวคิดทางจิตวิทยาการศึกษาและสังคมวิทยาการศึกษา ประกอบกับการวิจัยแบบพหุกรณีศึกษาและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์ การบันทึกภาคสนาม และการวิเคราะห์เอกสาร พื้นที่การวิจัยคือโรงเรียนกรณีศึกษาจำนวน 4 แห่ง และผู้ให้ข้อมูล จำนวน 20 คน ทั้งนี้ การใช้เทคนิคการวิเคราะห์แบบประเด็นได้นำไปสู่ผลการวิจัยดังนี้ 1) ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดความสำเร็จของโรงเรียนกรณีศึกษาแต่ละแห่งมีประเด็นที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ การทำงานร่วมกันทั้งองค์การฯ คุณลักษณะของครูแบบมืออาชีพ การสอนที่เน้นสมองเป็นฐาน ความรู้สึกท้าทายต่อปัญหาทางการศึกษา และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน ทั้งนี้ ปัจจัยสนับสนุนที่มีความแตกต่าง ได้แก่ คุณลักษณะของครูนวัตกรรมและการกระทำทางสังคม และ 2) โรงเรียนกรณีศึกษาได้สะท้อนถึงกระบวนการในการพัฒนาผู้เรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง อีกทั้งมีโรงเรียนกรณีศึกษาหนึ่งแห่งที่ปรากฏให้เห็นถึงกระบวนการปลดปล่อยจากภาวะแบบอาณานิคมทางการศึกษาอย่างครบถ้วน โดยระดับชั้นที่แตกต่างไปจากโรงเรียนกรณีศึกษาอื่นก็คือ การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบและในระดับลึก รวมถึงการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของผู้เรียนที่ไปได้ไกลกว่าการสอบ O-NET ผลจากข้อค้นพบดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมการสอนในชั้นเรียนและโรงเรียนแม้เพียงเล็กน้อยก็สามารถสร้างผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนชายขอบให้สูงขึ้นได้แม้จะอยู่ในเงื่อนไขแห่งความขาดแคลนด้านทรัพยากรและสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้เรียน

คำสำคัญ: การอ่านออกเขียนได้ในภาษาอังกฤษ โรงเรียนชายขอบ การปลดปล่อยจากภาวะแบบอาณานิคมทางการศึกษา

ABSTRACT

The aims of this study are 1) to explore factors contributing to Grade 6 students' English achievement in the Ordinary National Educational Test (O-NET) of peripheral schools and 2) to compare processes of developing students' English achievement in O-NET of peripheral schools. A conceptual framework in this research employed the perspectives of educational psychology and sociology of education. The research design of multiple case study approach and collecting qualitative data by interviews, field notes, and document analysis were produced in 20 participants in 4 schools. Thematic analysis technique for within-case analysis emerged factors of School A, B, C, and D that contributing to Grade 6 students' English achievement in O-NET of peripheral schools were similarly organic collaborative teams, characteristics of professional teachers, brain-based instruction, sense of challenge toward educational problems, and changing teaching practices. Only characteristics of innovative teacher and collective action were factors of School C that distinguished from other schools. Using cross-case analytical procedure, this finding revealed that process of developing student's English achievement in all case studies were associated with process of transformative learning theory. Moreover, one school from all cases reflected entirely to process of decolonizing the educational framework which expressed stages that differ from other schools: systemic solving with deep of the illiteracy, and developing students goes beyond O-NET to English literacy. The results contribute to changing teaching practices of teachers and school directors in their own classrooms and school even slightly, the academic achievement of students living in poverty, low socioeconomic background, and educational inequality can improve and succeed outstandingly in English literacy.

KEYWORDS: English literacy, Peripheral school, Decolonizing education

**Corresponding author, E-mail: poohongthongcc@gmail.com Tel. 083-030-8070*

Received: 9 February 2024 /Revised: 28 March 2024 /Accepted: 4 April 2024 /Published online: 30 April 2024

บทนำ

คงเป็นเรื่องที่ปฏิเสธได้ยากว่า ประเด็นปัญหาเรื่องทักษะภาษาอังกฤษของผู้คนโดยทั่วไปยังคงเป็นปัญหาทางการศึกษาในประเทศไทยที่เรื้อรังจนถึงปัจจุบัน ดังที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในการจัดอันดับทักษะภาษาอังกฤษโดยใช้ดัชนีความสามารถทางภาษาอังกฤษของ Education First [EF] ได้รายงานว่า ในปี ค.ศ. 2022 ดัชนีความสามารถทางภาษาอังกฤษของประเทศไทยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 423 คะแนน ซึ่งค่อนข้างต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยในระดับโลกคือ 502 คะแนน โดยหากกล่าวเฉพาะในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะพบว่า มีเพียงประเทศลาวเท่านั้นที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าประเทศไทย (EF Education First, 2023) นอกเหนือจากข้อมูลข้างต้นแล้ว การทดสอบทักษะภาษาอังกฤษในระดับชาติของประเทศไทยที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับผู้เรียนในระบบการศึกษาไทยโดยตรงคือ การทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (Ordinary National Educational Test [O-NET]) ผู้วิจัยพบว่าคะแนนเฉลี่ยของผลการทดสอบ O-NET ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาภาษาอังกฤษ ในช่วงปีการศึกษา 2561 – 2565 มีผลคะแนนต่ำกว่าร้อยละ 50 ทั้งนี้ ปีการศึกษาที่มีผลคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ

ปีการศึกษา 2543 คืออยู่ที่ร้อยละ 43.55 อีกทั้ง ในช่วงปีการศึกษาดังกล่าว ผลคะแนนเฉลี่ยที่มีค่าสูงกว่าร้อยละ 50 ยังปรากฏเฉพาะในกลุ่มโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษเกือบทุกปี ส่วนกลุ่มโรงเรียนขนาดกลางมีผลคะแนนเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับร้อยละ 40.94 ในปีการศึกษา 2563 และโรงเรียนขนาดเล็กมีผลคะแนนเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับร้อยละ 36.14 ในปีการศึกษา 2563 (The national institute of educational testing service, 2023) โดยสามารถกล่าวได้ว่า ทิศทางของคะแนนที่ปรากฏในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษถือเป็นเรื่องที่น่าพอใจและไม่ใช่ว่าเรื่องน่าแปลกใจสำหรับผู้วิจัยและนักการศึกษาจำนวนมาก เนื่องจากบริบทของโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษล้วนมีทรัพยากรต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนสูงกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็กซึ่งต้องเผชิญกับปัญหานานัปการ เช่น การขาดแคลนครูผู้สอน การโยกย้ายของผู้บริหารโรงเรียน การขาดแคลนหนังสือและสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรอยู่บ่อยครั้งและไม่มีความเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน ภาระงานอื่นของครู หรือการขาดแคลนงบประมาณ เป็นต้น

กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของสังคมไทยยังคงเป็นปรากฏการณ์สำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาเรื่องความด้อยพัฒนา การกระจายรายได้และทรัพยากร ตลอดจนการให้ความสำคัญแก่เมืองหลวงกับหัวเมืองขนาดใหญ่ โดยทอดทิ้งชนบทและหัวเมืองห่างไกลของสังคมไทย (Nawarat, 2018) แม้จะยังไม่มีการวิจัยในกรณีนี้โดยตรง แต่น่าเชื่อได้ว่า ผลจากความขัดแย้งทางการเมืองซึ่งมีขบวนการนักศึกษาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการต่อสู้ขับเคลื่อนในพุทธทศวรรษ 2510 (Winichakul, 2020) อาจมีส่วนทำให้รัฐบาลซึ่งมาจากการรัฐประหารเพื่อกวาดล้างแนวคิดแบบก้าวหน้าเมื่อตุลาคม พ.ศ. 2519 จึงตัดสินใจลดจำนวนชั่วโมงในการสอนภาษาอังกฤษแก่ผู้เรียนในช่วงชั้นประถมศึกษาเมื่อปี พ.ศ. 2520 ทั้ง ๆ ที่สวนทางกับความต้องการของผู้ปกครองในช่วงดังกล่าวที่กลับเรียกร้องให้มีการสอนภาษาอังกฤษตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลและประถมศึกษา (Teeraeak, 2017) ด้วยบริบททางประวัติศาสตร์ดังกล่าว การกำหนดนโยบายพัฒนาแบบรวมศูนย์และทุ่มเทงบประมาณให้แก่ผู้เรียนที่กระจุกอยู่ในเมืองหลวงและหัวเมืองใหญ่ จึงเป็นหนึ่งในสาเหตุของความอ่อนแอทางทักษะภาษาอังกฤษและการอ่านออกเขียนได้ในภาษาอังกฤษของผู้เรียนในโรงเรียนชายขอบ (peripheral school) โดยในการศึกษาคครั้งนี้ คำว่า “peripheral” อาจแปลได้ว่า “ชายขอบ” เป็นศัพท์เฉพาะศาสตร์ (terminology) ที่มาจากทฤษฎีพึ่งพา (dependency theory) ตามแนวคิดของอันเดร กุนเดอร์ แฟรงก์ (Andre Gunder Frank) ในสาขาวิชาการพัฒนา (Development Studies) ซึ่งอธิบายว่า พื้นที่ศูนย์กลาง/ส่วนกลาง/ประเทศที่พัฒนาแล้ว (core area) พยายามเอารัดเอาเปรียบพื้นที่ชายขอบ/อาณาบริเวณรอบนอก/ประเทศด้อยพัฒนา โดยการดึงทรัพยากรต่าง ๆ เช่น แรงงาน หรือวัตถุดิบทางธรรมชาติ ออกไปจากพื้นที่ชายขอบอย่างไม่เป็นธรรม รวมถึงการครอบงำพื้นที่ชายขอบในลักษณะต่าง ๆ เช่น การยึดพื้นที่ทางกายภาพ การกดขี่ผู้คน หรือการบีบบังคับทางอ้อมเพื่อให้ใช้ความรู้จากชาวตะวันตกแทนความรู้ของท้องถิ่น เป็นต้น

นอกจากนี้ การทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมายังพบว่าช่องว่างของความรู้อันสะท้อนให้เห็นจากผลคะแนนนั้นยังประกอบด้วยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทักษะทางภาษาอังกฤษในระดับสูงของผู้เรียน ได้แก่ สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครองที่อยู่ในระดับสูง ชนชั้นทางสังคมในระดับสูง แรงจูงใจของผู้เรียนในระดับสูง และปัจจัยเกี่ยวกับการสอนและโรงเรียน (Linjaroen et al., 2009; Phairot et al., 2022) กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ นักเรียนจากครอบครัวที่มีสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับต่ำมีแนวโน้มที่จะมีทักษะทางภาษาอังกฤษในระดับต่ำตามไปด้วย รวมถึงการที่ผู้เรียนเกิดและเติบโตในครอบครัวที่ผู้ปกครองประกอบอาชีพเกษตรกรรมและอาชีพรับจ้างนั้นยังมีความสัมพันธ์กับทักษะทางภาษาอังกฤษของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาของต่างประเทศส่วนหนึ่งสะท้อนว่า ผู้เรียนที่มาจากครอบครัวที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับต่ำสามารถพัฒนาศักยภาพทางภาษาได้ โดยไม่เกี่ยวข้องกับปัจจัยเรื่องสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวของผู้เรียนและสามารถแก้ปัญหาเรื่องการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ด้วยการใช้ภาษาแม่เป็นฐาน (Barone, 2003/2004; Carlisle et al., 2013; Cummins, 2007)

นอกจากนี้ แม้จะมีการศึกษาความสำเร็จของการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของผู้เรียนในโรงเรียนของรัฐบาล แต่ก็เป็นการศึกษาเกี่ยวกับผู้เรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษ ซึ่งตั้งอยู่ในตัวเมืองของจังหวัดต่าง ๆ (Nomnian & Arphattananon, 2018) แต่ทว่าการศึกษาความสำเร็จของการเรียนรู้ภาษาอังกฤษหรือทักษะทางภาษาอังกฤษของผู้เรียนในโรงเรียนชายขอบ ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็กนั้นกลับยังไม่ค่อยได้รับความสนใจกันมากนัก แม้จะปรากฏข้อเสนอแนะอันน่าสนใจของเซห์เนอร์ (Zehner, 2017) ที่ระบุว่า นักวิจัยหรือนักการศึกษาไทยควรสำรวจหรือค้นหาโรงเรียนในระดับท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ในวิชาภาษาอังกฤษ ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาให้แก่โรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็กต่อไป ทั้งนี้โรงเรียนชายขอบที่ประสบความสำเร็จในเรื่องดังกล่าวก็ปรากฏให้เห็นอยู่ในภูมิภาคที่มีความแตกต่างกัน ประกอบกับข้อมูลจำนวนหนึ่งที่จะนำไปสู่การเข้าใจลึกซึ้งกับความจริงในเรื่องความสำเร็จของโรงเรียนชายขอบนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่ามีลักษณะเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพและยังมีจำนวนงานวิจัยทางการศึกษาน้อยชิ้นที่จะเข้าไปทำความเข้าใจหรืออธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าว ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงใช้การวิจัยแบบพหุกรณีศึกษา (multiple case study) เพื่อช่วยตอบคำถามการวิจัยที่มุ่งเน้นการเปรียบเทียบข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับกระบวนการในการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ในภาษาอังกฤษหรือการมีทักษะภาษาอังกฤษของผู้เรียนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนชายขอบในพื้นที่ ๆ มีความแตกต่างกันในประเทศไทย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนให้โรงเรียนชายขอบประสบความสำเร็จในเรื่องผลการทดสอบ O-NET ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาภาษาอังกฤษ
2. เพื่อเปรียบเทียบกระบวนการในการพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนชายขอบในแต่ละพื้นที่ ซึ่งประสบความสำเร็จในเรื่องผลการทดสอบ O-NET ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาภาษาอังกฤษ

กรอบแนวคิดการวิจัย

เนื่องด้วยบริบทของโรงเรียนชายขอบในการศึกษาครั้งนี้ มีความเกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและปัญหาเรื่องการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ในภาษาอังกฤษของผู้เรียนในโรงเรียนชายขอบ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกทบทวนแนวคิดและทฤษฎีทางสังคมวิทยาการศึกษา (sociology of education) และทางจิตวิทยาการศึกษา โดยแนวคิดและทฤษฎีทางสังคมวิทยาการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) ทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (transformative learning theory) ตามแนวคิดของแจ็ก เมซิโรว์ (Jack Mezirow) (Mezirow, 2008) เนื่องจากทฤษฎีนี้จะช่วยอธิบายความสำเร็จของโรงเรียนชายขอบที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเปลี่ยนแปลงเชิงวิพากษ์ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับกลุ่ม จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงให้ผู้เรียนสามารถอ่านออกเขียนได้ในภาษาอังกฤษและมีผลสำเร็จอันโดดเด่นในการทดสอบ O-NET ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาภาษาอังกฤษ และ 2) แนวคิดเรื่องการปลดปล่อยจากภาวะแบบอาณานิคมทางการศึกษา โดยผู้วิจัยได้ศึกษาและประยุกต์กรอบความคิดเรื่องการปลดปล่อยทางวิชาการ (Decolonizing the academic framework) โดยการนำเสนอของโคลลาโซ่และฮินดริก (Collazo & Hindrix, 2023) และกระบวนการปลดปล่อยจากภาวะแบบอาณานิคมทางการศึกษาตามแนวคิดของแลนุย (stages of the decolonization process) (Laenui, 2000) มาเป็นฐานในการอธิบายถึงกระบวนการในการพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียนชายขอบให้หลุดพ้นจากภาวะความไม่รู้หนังสือและนำไปสู่ความสำเร็จดังสะท้อนให้เห็นจากผลการทดสอบ O-NET ส่วนการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีทางจิตวิทยาการศึกษานั้นมีเป้าหมายเพื่อขยายความเข้าใจไปยังเรื่องพัฒนาการ/การเรียนรู้ของผู้เรียนและคุณลักษณะ/การสอนของครู อันได้แก่ 1) คุณลักษณะของครู/ความเป็นครู 2) ทฤษฎีการเรียนรู้ อาทิ ปัญญานิยม (cognitivism) และ 3) จิตวิทยาพัฒนาการ โดยกล่าวได้ว่า แนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ดังกล่าวจะเป็นกรอบ

ความคิดที่ช่วยให้การทำความเข้าใจและการอธิบายปรากฏการณ์แห่งความสำเร็จในการพัฒนาภาษาอังกฤษของผู้เรียนในโรงเรียนชายขอบมีความกระจ่างมากขึ้นในฐานะที่เป็นโรงเรียนกรณีศึกษาในครั้งนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำการวิจัยแบบพหุกรณีศึกษา (multiple case study) มาใช้ในการออกแบบการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากมีความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์การวิจัย รวมถึงเป็นรูปแบบการวิจัยที่เน้นทำความเข้าใจและอธิบายปรากฏการณ์ในบริบทจริงตามธรรมชาติ โดยนักวิจัยไม่ได้เข้าไปจัดกระทำสภาพแวดล้อมในชั้นเรียน โรงเรียน หรือแม้กระทั่งผู้เรียนและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียน ทั้งนี้ บริบทตามธรรมชาติในที่นี้ก็คือ ความสำเร็จของโรงเรียนชายขอบในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของผู้เรียน กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ ผู้วิจัยไม่ได้เป็นผู้สร้างความสำเร็จดังกล่าวให้เกิดขึ้น ทว่าความสำเร็จดังกล่าวเกิดขึ้นมาจากปฏิบัติการของบุคลากรและผู้เรียนในโรงเรียนกรณีศึกษาเหล่านั้นเอง นอกจากนี้ การวิจัยแบบพหุกรณีศึกษายังเน้นการเปรียบเทียบกรณีศึกษาที่มีบริบทแตกต่างกันตั้งแต่ 2 กรณีศึกษาขึ้นไป (Yin, 2018) ดังนั้น จึงสอดคล้องกับความสนใจของผู้วิจัยที่ต้องการศึกษาความแตกต่างของกระบวนการในการพัฒนาผู้เรียนจนประสบความสำเร็จระหว่างโรงเรียนกรณีศึกษาแต่ละแห่ง โดยบริบทที่มีความแตกต่างกันในที่นี้ก็คือ ภูมิภาคของโรงเรียนชายขอบแต่ละแห่ง (ตามการจำแนกภูมิภาคของคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ)

การคัดเลือกโรงเรียนกรณีศึกษาและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยให้ความสนใจกับโรงเรียนชายขอบที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของผู้เรียน ดังนั้น ผู้วิจัยใช้การเลือกกรณีศึกษาแบบเจาะจง (purposive sample) และกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก (inclusion criteria) โดยโรงเรียนแต่ละแห่ง จะมีที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคที่มีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ เกณฑ์การคัดเลือกโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษามีดังนี้ 1) เป็นโรงเรียนขนาดกลางที่ตั้งอยู่ในต่างจังหวัดหรือตั้งอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ รวมถึงยังต้องเป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตตัวเมืองหลัก ต่างอำเภอ หรืออยู่บริเวณชานเมือง 2) เป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (สพป.) หรือสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) 3) เป็นโรงเรียนที่มีคะแนนเฉลี่ยของผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินักเรียน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาภาษาอังกฤษ ในระหว่างปีการศึกษา 2560-2565 อยู่ที่ตั้งแต่ร้อยละ 70 ขึ้นไปอย่างน้อย 3 ปี หรือมีคะแนนตั้งแต่ร้อยละ 50 - 69 อย่างน้อย 5 ปี 4) จำนวนนักเรียนผู้เข้าสอบจะต้องมีความสมเหตุสมผล เช่น ผู้วิจัยจะไม่คัดเลือกโรงเรียนที่มีผลการทดสอบ O-NET ในระดับสูง แต่คะแนนดังกล่าวเป็นคะแนนที่มาจากนักเรียนเพียงไม่กี่คน หรือมาจากจำนวนนักเรียนผู้เข้าสอบที่น้อยเกินไป และ 5) เป็นโรงเรียนที่ผู้บริหาร ครู และบุคลากรในโรงเรียนให้ความร่วมมือด้วยความเต็มใจและยินดีให้เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยได้

ผลจากเกณฑ์การคัดเลือกดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้พิจารณาคัดเลือกโรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 3 แห่ง นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้เก็บข้อมูลกับโรงเรียนขนาดใหญ่เพิ่มอีก 1 แห่ง เพื่อสำรวจว่าโรงเรียนที่เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ แต่มีคุณลักษณะตามเกณฑ์การคัดเลือกข้างต้น ยกเว้นเกณฑ์เรื่องขนาดของโรงเรียนนั้น จะมีปัจจัยที่สนับสนุนแตกต่างไปจากโรงเรียนขนาดกลางอย่างไร เพราะฉะนั้น โรงเรียนกรณีศึกษาซึ่งเป็นโรงเรียนชายขอบในการศึกษาครั้งนี้จึงมีทั้งสิ้นจำนวน 4 แห่ง โดยข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษาปรากฏดังตารางที่ 1 และคะแนนเฉลี่ยของผลการทดสอบ O-NET ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาภาษาอังกฤษ ปีการศึกษา 2560-2565 ปรากฏดังภาพที่ 1

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informant) ในการศึกษานี้ คือ บุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนกรณีศึกษา โดยจำแนกเป็น 1) ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 4 คน และ 2) ครูผู้สอนวิชาภาษาอังกฤษ จำนวน 16 คน จำแนกเป็นโรงเรียนละ 4 คน ทั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่าครูผู้รับผิดชอบสอนในรายวิชาภาษาอังกฤษของโรงเรียนกรณีศึกษาทั้ง 4 แห่งนั้น เป็นครูประจำการซึ่งส่วนใหญ่ไม่ได้สำเร็จการศึกษาโดยตรงจากสาขาวิชาภาษาอังกฤษ ส่วนระยะเวลาที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในแต่ละโรงเรียน

คิดเป็นประมาณ 10 ชั่วโมงต่อหนึ่งโรงเรียนกรณีศึกษา ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ยุติการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักของแต่ละโรงเรียนเมื่อผู้วิจัยพบว่าข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตได้ถึงจุดอิ่มตัว (saturation) กล่าวคือ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เริ่มมีรายละเอียดซ้ำในเรื่องปัจจัยและกระบวนการพัฒนาผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จในทักษะภาษาอังกฤษหรือไม่มีรายละเอียดใหม่ที่เกี่ยวข้องกับคำถามการวิจัยเพิ่มเติม

Table 1 ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนกรณีศึกษา

คุณลักษณะ	โรงเรียน A ^a	โรงเรียน B ^a	โรงเรียน C ^a	โรงเรียน D ^a
ขนาดโรงเรียน ^b	กลาง	กลาง	กลาง	ใหญ่
ที่ตั้งโรงเรียน	นอกเมือง	ชานเมือง	นอกเมือง	นอกเมือง
ภูมิภาค	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	ตะวันออก	ตะวันตก
สังกัด	สพป. น่าน เขต 2	สพป. เลย เขต 1	สพป. สระแก้ว เขต 1	สพป. ประจวบคีรีขันธ์ เขต 1
จำนวนครู ^c	15	10	11	29
รายได้เฉลี่ย ^d	2,620	2,696	3,001	3,016

หมายเหตุ. ^a ผู้วิจัยขอสงวนการใช้ชื่อโรงเรียนจริงและใช้ชื่อสมมติแทน ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามหลักจริยธรรมในการวิจัย

^b ขนาดโรงเรียน หมายถึง การจำแนกขนาดสถานศึกษา/โรงเรียนตามจำนวนนักเรียน ซึ่งมีทั้งหมด 4 ขนาด ดังนี้ 1) โรงเรียนขนาดเล็ก มีผู้เรียนจำนวนตั้งแต่และน้อยกว่า 119 คน 2) โรงเรียนขนาดกลาง มีผู้เรียนจำนวน 120 - 719 คน 3) โรงเรียนขนาดใหญ่ มีผู้เรียนจำนวน 720 - 1,679 คน และ 4) โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ มีจำนวนผู้เรียนตั้งแต่ 1,680 คนขึ้นไป (Office of the basic education commission, 2022)

^c จำนวนครู หมายถึง ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับจำนวนครูประจำการ ไม่รวมครูอัตราจ้างและฝ่ายธุรการ

^d รายได้เฉลี่ย หมายถึง ค่าเฉลี่ยของรายได้ต่อคนต่อเดือน (คิดหน่วยเป็นบาท) ของประชากรในจังหวัด ปี 2565 (The national statistical office, 2023)

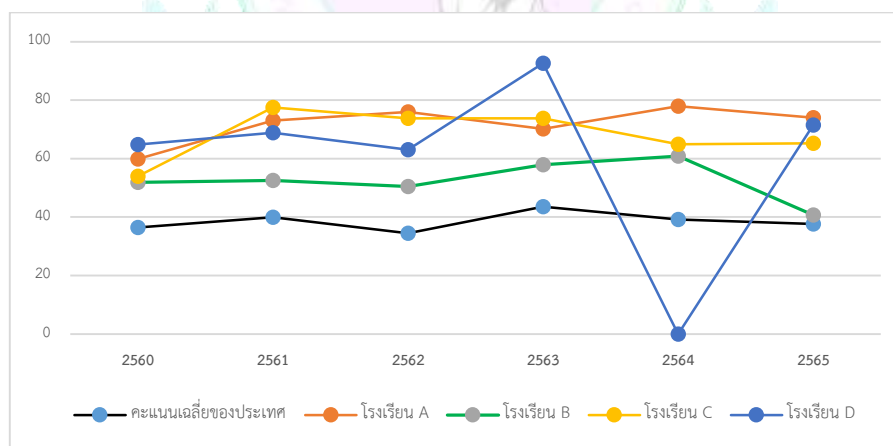

Figure 1 ผลการทดสอบ O-NET ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาภาษาอังกฤษ ปีการศึกษา 2560-2565 ของโรงเรียนกรณีศึกษา

หมายเหตุ. ในปีการศึกษา 2564 โรงเรียน D ไม่ได้จัดส่งผู้เรียนเข้าสอบ เนื่องจากสถานการณ์โควิด จึงไม่ปรากฏผลการทดสอบ

บริบทของโรงเรียนและผู้เรียน

บริบทของโรงเรียนกรณีศึกษาทั้งหมด 4 แห่ง มีความคล้ายคลึงกันในด้านที่ตั้งทางกายภาพ กล่าวคือ โรงเรียนกรณีศึกษาทั้งหมดตั้งอยู่นอกตัวอำเภอเมืองหรืออยู่ในเขตชานเมือง โดยการเดินทางไปยังโรงเรียนแต่ละแห่งด้วยถนนเส้นหลักตามแผนที่ใน google map นั้นมีความแม่นยำพอสมควร ทว่าสภาพแวดล้อมสองข้างทางถนนที่ผ่านก่อนจะถึงตัวโรงเรียนนั้น ขนาบข้างไปด้วยไร่ พืชนา บ้านกึ่งไม้กึ่งปูน ผุ้งวัว ควาย ไก่ที่หาอาหารอยู่ริมขอบถนน มอเตอร์ไซด์ที่เกี่ยวกันมาจอดหน้าร้าน

ขายของชำที่รับมาจากร้านในตัวเมืองอีกที โดยเรียกได้ว่า ความเป็นท้องถิ่นหรือวิถีชีวิตของคนในชุมชนได้ปรากฏให้เห็นได้อย่างชัดเจนและมีภูมิทัศน์ฉากทัศน์แตกต่างจากสภาพของสังคมเมือง อีกทั้ง โรงเรียนขนาดกลางทั้ง 3 แห่ง แต่เดิมนั้นยังเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ทว่าเนื่องจากมีจำนวนนักเรียนที่ต้องการสมัครเข้ารับการศึกษามากขึ้น จึงทำให้โรงเรียน A B และ C ขยับขึ้นเป็นโรงเรียนขนาดกลาง ส่วนโรงเรียน D นั้นก็เปลี่ยนจากเดิมที่เป็นโรงเรียนขนาดกลางกลายเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ เมื่อผู้วิจัยได้ก้าวเท้าเข้าสู่โรงเรียน ผู้วิจัยพบว่าโรงเรียนนรณศึกษาทั้งหมดมีความสะอาดสะอ้าน มีร่มเงาจากต้นไม้ใหญ่อยู่ประปรายเป็นระยะ มีพื้นที่สนามเด็กเล่นที่ร่มรื่นและใช้การได้ดี โดยโรงเรียนขนาดกลางทั้งหมดจะมีสนามฟุตบอลขนาดใหญ่อยู่ด้านหน้าของโรงเรียน ถัดมาจึงเป็นตึกเรียนสองชั้นแบบกึ่งไม้กึ่งปูน อีกทั้งแม้อาคารของบางโรงเรียนจะยังคงเป็นอาคารไม้ทั้งหมด แต่ก็ได้รับการดูแลบูรณะให้แข็งแรงและอยู่ในสภาพใช้การได้ ส่วนโรงเรียน D นั้นได้มีการปรับปรุงสนามฟุตบอลอย่างทันสมัยมากที่สุด เนื่องจากเป็นโรงเรียนที่ให้ความสำคัญกับการฝึกซ้อมและการแข่งขันกีฬาประเภทต่าง ๆ

นอกจากนี้ อาชีพของผู้ปกครองส่วนใหญ่คือเกษตรกรและรับจ้างทั่วไป ทว่าบุตรหลานของครูในโรงเรียนนรณศึกษา 3 แห่ง (ยกเว้นโรงเรียน B) ก็ยังส่งบุตรหลานของตนเองมาเข้าศึกษาในโรงเรียนที่ตนเองสอนอยู่ด้วย อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนจำนวนมากอาศัยอยู่กับญาติผู้ใหญ่ เช่น ปู่ย่า ตายาย เป็นต้น เนื่องจากพ่อแม่ของผู้เรียนต้องไปทำงานในจังหวัดอื่น อีกทั้ง นักเรียนส่วนใหญ่ก็ไม่ได้เรียนพิเศษตามโรงเรียนกวดวิชาหรือตามบ้านของครูผู้สอน ทว่าการเรียนเสริมนั้นมาจากการจัดสอนเสริมของโรงเรียนในช่วงเช้าและช่วงเย็นหลังเลิกเรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนทุกคนของโรงเรียนนรณศึกษามีภูมิลำเนาอยู่ในละแวกโรงเรียนหรือตั้งอยู่ไม่ไกลจากโรงเรียนนักและความเป็นผู้นำของโรงเรียนปรากฏให้เห็นค่อนข้างเด่นชัดมากโดยเฉพาะในโรงเรียน A C และ D อีกทั้ง ในบรรดาโรงเรียนนรณศึกษาทั้งหมดมีเพียงโรงเรียน B และ C ที่ไม่เคยจ้างครูชาวต่างชาติมาสอน ทว่าโรงเรียนนรณศึกษาอื่น ๆ คือ A และ D นั้นมีการจ้างครูชาวต่างชาติมาช่วยสอนภาษาอังกฤษ ทว่าจากการสัมภาษณ์ครูและผู้อำนวยการของทั้งสองโรงเรียน ผู้วิจัยพบว่า การจ้างครูชาตินั้นเพิ่งริเริ่มได้ไม่นานและไม่ใช่ว่าปัจจัยหลักของความสำเร็จเรื่องผลการทดสอบ O-NET ของโรงเรียนในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ปัญหาเรื่องการขาดแคลนครูที่จบในสาขาวิชาภาษาอังกฤษโดยตรงนั้นปรากฏให้เห็นในโรงเรียนนรณศึกษาทั้งหมด ดังนั้น ครูที่จบจากสาขาวิชาอื่น ๆ จึงต้องเรียนรู้วิธีการสอนวิชาภาษาอังกฤษด้วยตนเองหรือเรียนรู้จากจากครูรุ่นพี่/เพื่อนครู

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย 3 ประเภท ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง: แบบสัมภาษณ์มีลักษณะปลายเปิด เพื่อใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักในลักษณะตัวต่อตัว โดยผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนและครูของโรงเรียนนรณศึกษาทั้ง 4 แห่ง รวมจำนวน 20 คน แนวคำถามในการสัมภาษณ์ เช่น คำถามเกี่ยวกับปัจจัยและกระบวนการที่สนับสนุนการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของผู้เรียน เป็นต้น 2) แบบบันทึกภาคสนาม: ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตและจดบันทึกข้อมูลในบันทึกภาคสนาม ตามประเด็นที่ออกแบบในลักษณะกึ่งโครงสร้าง เช่น การสังเกตเกี่ยวกับสภาพบริบทของโรงเรียน เป็นต้น และ 3) แบบบันทึกข้อมูล: ผู้วิจัยใช้แบบบันทึกข้อมูลในการจดยละเอียดของเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เช่น ผลการทดสอบ O-NET ของโรงเรียนนรณศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2560 - 2565 เป็นต้น

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้ง 3 ประเภทดังกล่าวได้ผ่านการพิจารณาจากผู้มีประสบการณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพทางสังคมศาสตร์ จำนวน 3 คน ได้แก่ อาจารย์มหาวิทยาลัยซึ่งมีประสบการณ์ในการทำวิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา โดยเฉพาะทางสาขาวิชาสังคมวิทยาการศึกษาหรือมานุษยวิทยาการศึกษา จำนวน 2 คน และอาจารย์มหาวิทยาลัยซึ่งมีประสบการณ์ในการทำวิจัยเชิงคุณภาพทางสังคมศาสตร์และเข้าใจบริบทของการจัดการศึกษาภาษาอังกฤษในสังคมไทย จำนวน 1 คน ทั้งนี้ก็เพื่อพิจารณาความเหมาะสมว่า แนวคำถามในการสัมภาษณ์และประเด็นในการสังเกตมีความสมเหตุสมผลหรือสอดคล้องกับคำถามการวิจัยหรือไม่ รวมถึงมีความครอบคลุมและชัดเจนในการนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามหรือไม่ อย่างไร ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะของผู้ตรวจเครื่องมือฯ ทั้ง 3 ท่าน มาใช้ในการปรับปรุง

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลก่อนที่จะนำไปใช้ในการสัมภาษณ์จริง อีกทั้ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยทั้งหมดยังได้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยนเรศวร เป็นที่เรียบร้อยแล้ว (Certificate of approval no. P2-0068/2566)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลหรือหลักฐานในการศึกษาครั้งนี้ได้มาจากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการวิเคราะห์เอกสาร โดยระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ. 2566 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2567 ภายหลังจากที่โรงเรียนกรณีศึกษาได้อนุญาตให้ผู้วิจัยสามารถเดินทางไปเก็บข้อมูล ณ โรงเรียนได้ตามวันและเวลาที่กำหนดตั้งรายละเอียดในหนังสือราชการที่ผู้วิจัยได้แจ้งทางโรงเรียนไปนั้น เมื่อถึงวันและเวลาที่นัดหมาย ผู้วิจัยได้เดินสำรวจและบันทึกสภาพสภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียน เช่น ตึกเรียน ห้องเรียน โรงอาหาร และสนามกีฬา เป็นต้น รวมถึงสังเกตการดำเนินกิจกรรมหรือปฏิบัติการของครูและนักเรียนอยู่ในระยะห่าง เช่น กิจกรรมการเคารพธงชาติ การรับประทานอาหารกลางวันของนักเรียนและครู ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้อำนวยการโรงเรียนกับครูและนักเรียน เป็นต้น

เมื่อผู้วิจัยได้พบกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลและสร้างสัมพันธภาพในการพบกันครั้งแรกโดยการทักทาย การแนะนำตัว การพูดคุยเรื่องทั่ว ๆ ไป ผู้วิจัยยังได้ชี้แจงถึงรายละเอียดของการวิจัยในครั้งนี้ รวมถึงการแจ้งเรื่องสิทธิของผู้ให้ข้อมูลในการขอยุติการให้สัมภาษณ์ไปจนถึงการที่ผู้วิจัยได้ขออนุญาตบันทึกภาพและขอข้อมูลที่ได้ไปเผยแพร่ในงานเขียนทางวิชาการต่อไป ด้วย จากนั้นผู้วิจัยจึงเริ่มสอบถามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีความยืดหยุ่นเรื่องระยะเวลาในการสัมภาษณ์และการสังเกตไปตามบริบทและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ทั้งนี้ก็เพื่อลดความวิตกกังวลหรือความไม่สบายใจของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล รวมถึงเพื่อความเป็นธรรมชาติและไหลลื่นของการให้ข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ด้วย ดังโรงเรียนกรณีศึกษา B ซึ่งครูผู้เป็นหลักในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของผู้เรียนได้แจ้งผู้วิจัยว่าต้องการสาธิตการสอนให้ผู้วิจัยได้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมประมาณ 30 - 45 นาทีก่อน จากนั้นจึงจะให้ผู้วิจัยสัมภาษณ์หรือสอบถามได้ ในสถานการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงตอบตกลงและเข้าร่วมการสังเกตการสอนร่วมกับครูคนอื่น ๆ ในโรงเรียน B และสัมภาษณ์ครูในภายหลังการสาธิตการสอน เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้รับความร่วมมือจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์และขอข้อมูลเพิ่มเติมผ่านช่องทางการสื่อสารออนไลน์ เช่น การสัมภาษณ์และขอข้อมูลเอกสารเรื่องผลการทดสอบ O-NET ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาภาษาอังกฤษ ปีการศึกษา 2565 ผ่านแอปพลิเคชันไลน์ (LINE) หรือการส่งข้อความ (messenger) ในเฟสบุ๊คของโรงเรียน หรือการสัมภาษณ์ทางออนไลน์ในประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการรายละเอียดเพิ่มเติม เป็นต้น

นอกจากนี้ ความน่าเชื่อถือ (credibility) หรือคุณภาพ (quality) ของการวิจัยเชิงคุณภาพในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ 3 เทคนิค ได้แก่ 1) การตรวจสอบสามเส้า (triangulation) โดยสะท้อนผ่านการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลากหลายวิธีการและหลายแหล่งข้อมูล 2) การใช้เทคนิคการสนทนาเชิงวิพากษ์กับนักวิจัยเชิงคุณภาพ (peer debriefing) จำนวน 2 คน เป็นผู้วิพากษ์ระเบียบวิธีวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล และผลการวิจัยหรือข้อค้นพบในการวิจัย ทั้งนี้ นักวิจัยทั้งสองคนไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ และ 3) การสะท้อนของผู้วิจัย (reflexivity) โดยผู้วิจัยได้แยกส่วนความคิดเห็นและความรู้สึกของผู้วิจัยเองในการเขียนบันทึกภาคสนามอย่างชัดเจน อีกทั้ง ก่อนและหลังการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยจะตรวจสอบมุมมองและความเชื่อของตนเองด้วยคำถามเชิงวิพากษ์ต่าง ๆ เช่น อะไรที่ทำให้ฉันเชื่อแบบนั้น? (Patton, 2014) นอกจากนี้ ด้วยประสบการณ์ในการสอนรายวิชาการวิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษาและประสบการณ์ในการเป็นผู้ช่วยนักวิจัยในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ จึงทำให้ผู้วิจัยพอจะมีประสบการณ์ในการตระหนักถึงอคติที่เกิดขึ้นอย่างสำนึกตัวไม่มากนัก

การวิเคราะห์ข้อมูล

เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือการวิเคราะห์แบบประเด็น (thematic analysis) โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากโรงเรียนกรณีศึกษาแต่ละแห่งก่อน (case by case) จากนั้นจึงเป็นการวิเคราะห์ข้ามกรณีศึกษา (cross-case analysis) เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของกระบวนการในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของโรงเรียนกรณีศึกษาที่เป็นโรงเรียนชายขอบ (Yin, 2018) โดยในที่นี้ ผู้วิจัยได้นำชั้นย่อยของกระบวนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงและกระบวนการปลดปล่อยจากภาวะแบบอาณานิคมทางการศึกษามาใช้ในการเปรียบเทียบข้ามกรณี ทั้งนี้ กระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในการศึกษาค้นคว้านี้ได้ประยุกต์จากขั้นตอนของแพตตัน (Patton, 2002) กับของไมล์สและคณะ (Miles et al., 2014) ดังนี้ 1) การถอดเทปสัมภาษณ์และการอ่านข้อมูลซ้ำ จำนวน 3 รอบ 2) การลงรหัส (coding) ทั้งนี้ การกำหนดรหัสให้แก่ข้อมูลดิบ จะเกี่ยวข้องกับการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่ปรากฏในกรอบแนวคิดการวิจัย และวัตถุประสงค์ประสงค์การวิจัย (deductive code) อย่างไรก็ตาม การกำหนดรหัสที่อยู่นอกเหนือจากความเกี่ยวข้องกับแนวคิดและทฤษฎีตามกรอบแนวคิดการวิจัย (inductive code) ก็สามารถเกิดขึ้นได้ในกรณีที่ข้อมูลนั้นช่วยตอบคำถามการวิจัยได้ และ 3) การจัดกลุ่มและการกำหนดประเด็นหลัก (overarching theme) กล่าวคือ เริ่มด้วยการจัดกลุ่มและการจำแนกรหัสข้อมูลที่มีความคล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน จากนั้นจึงตั้งชื่อหรือกำหนดคำเรียกขึ้นมาเรียกว่า ประเด็นย่อย (subtheme) ต่อมา ผู้วิจัยจึงจัดกลุ่มประเด็นย่อยต่าง ๆ และตั้งชื่อขึ้นมาอันเรียกว่าการตั้งประเด็นหลัก นอกจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากวิธีการสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยยังนำข้อมูลที่ได้จากบันทึกภาคสนามมาร่วมวิเคราะห์เพื่อกำหนดประเด็นหลักและประเด็นย่อยอีกด้วย

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยที่สนับสนุนให้โรงเรียนชายขอบประสบความสำเร็จในเรื่องผลการทดสอบ O-NET ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาภาษาอังกฤษ ของภายในแต่ละโรงเรียนกรณีศึกษา

1.1 โรงเรียน A – ความเข้าใจเป้าหมายร่วมกันของกลุ่ม

ปัจจัยที่สนับสนุนให้ผู้เรียนในโรงเรียน A มีผลการทดสอบ O-NET มากกว่าร้อยละ 70 อย่างต่อเนื่องไม่ต่ำกว่า 4 ปี ได้แก่ 1) การขับเคลื่อนทั้งองค์สภาพ: ความร่วมมือของครูในทุกระดับชั้นและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลไปจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย รวมถึงครูส่วนใหญ่มีคุณลักษณะแบบเปิดใจและเน้นการสื่อสารเรื่องปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นประจำ 2) ครูมีอาชีพ: ครูคือผู้เรียนรู้แบบนำตนเองอยู่เสมอ ต้องเอาใจใส่ผู้เรียน มีความมุ่งมั่นและความอดทนในการพัฒนาผู้เรียน นอกจากนี้ ครูในโรงเรียนส่วนใหญ่มีเป้าหมายร่วมกันคือการอ่านออกเขียนได้ของผู้เรียน 3) กลยุทธ์ของการเรียนรู้ที่เน้นสมองเป็นฐาน: ครูจะเน้นการต่อยอดซ้ำทวนผ่านการสลับกิจกรรมตลอดคาบเรียน โดยเทคนิคดังกล่าวจะช่วยให้ผู้เรียนได้ขยับเขยื้อนเคลื่อนไหว ลดความเบื่อหน่ายและลดความวิตกกังวลต่อภาษาอังกฤษ ดังที่ครูสรว (นามสมมติ) เชื่อว่า “ครูต้องไม่ปล่อยเด็ก ต้องซ่อมเสริม ทำยังไงให้ได้ เอาของเก่าม้าย้อนทวนตลอด อ่านทุกวัน ๆ กิจกรรมต้องมีตลอดเวลา ไหวพริบต้องมี เด็กเบื่อไหม ง่วงไหม นั้นเราต้องเปลี่ยนกิจกรรมแล้ว คือตลอดชั่วโมงนี้ไม่หยุด [การฝึกภาษาอังกฤษ] เล่นนะคะ” 4) การเปลี่ยนแปลงปฏิบัติการสอน: วิธีการที่โรงเรียน A เชื่อว่า ครูเป็นผู้รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ครูเป็นผู้กำหนดทิศทางของเนื้อหาและกิจกรรมในชั้นเรียน รวมถึงการอ่านออกเขียนได้ของผู้เรียนในโรงเรียนชายขอบก็เป็นหน้าที่ของครูโดยแท้ และ 5) ผู้เรียนคือหม้อข้าวหม้อแกง: ผู้เรียนคือเป้าหมายหลักในการพัฒนา ประกอบกับการไม่เคยละเลยงานของชุมชน ผลพวงที่เกิดขึ้นตามมาคือผู้ปกครองและชุมชนเชื่อมั่นและยอมรับในศักยภาพของโรงเรียน

ตอนนี้ก็เป็นเวลา 8.30 น. นั่นน่าจะเป็นรถของ ผอ.โรงเรียนที่กำลังเข้ามาจอด...ครูทิพรัตน์ (นามสมมติ) เล่าว่า ผอ.ไปงานบุญของหมู่บ้านใกล้ ๆ มา แต่ปกติ ผอ.จะมาเช้าทุกวัน และไม่เคยออกไปทำธุระที่ไหนนาน ผอ.จะอยู่โรงเรียนตลอด มาก่อนครู

และกลับหลังครูด้วย เรียกว่า “อยู่ติดที่” อีกทั้งครูที่พรีต้นยังอธิบายเพิ่มเติมว่า โรงเรียนเราจะให้ความสำคัญกับชุมชน ไม่ว่าจะเป็นงานอะไร ต้องมี ผอ.ไป ถ้า ผอ.ไม่ว่างก็ต้องมอบหมายครูคนอื่นไปแทน แต่เราก็ไม่ได้ไปนานทั้งวัน เสรีพอเป็นพิธีเรา ก็รีบกลับมาที่โรงเรียน ก็เหมือนกับที่ ผอ.กลับมาถึงโรงเรียนอย่างรวดเร็วในวันนี้ ครูยังเสริมอีกว่า ถامنักเรียนได้เลย เขารู้หมดว่าใครอยู่ให้เขาเห็นมากน้อย (บันทึกภาคสนาม, 8 กันยายน 2566)

1.2 โรงเรียน B –ความสำเร็จที่รอการสืบสาน

กล่าวได้ว่า โรงเรียน B มีปัจจัยที่สนับสนุนให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในผลการทดสอบ O-NET ซึ่งสูงกว่าร้อยละ 50 ต่อเนื่องกัน 5 ปี ด้วยหลายปัจจัย ดังนี้ 1) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน: ครูถูกผู้เป็นโต้โพลหลักได้ใช้การเรียนรู้ที่เน้นสมองเป็นฐานในการสอนทั้งสองภาษาคู่ขนานกันไป โดยมีการผลิตใหม่เองและเปลี่ยนกิจกรรมในชั้นเรียนตลอดชั่วโมงเรียน 2) ครูที่มีประสิทธิภาพ: ครูถูกเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นสูง มีความคาดหวังต่อความสำเร็จในระดับสูง มีความหลงใหลในการสอน และมีสัมพันธภาพที่ดีกับนักเรียน ดังเสียงสะท้อนว่า “ครูถูก (นามสมมติ) แกสอน 31.5 ชั่วโมงต่อสัปดาห์นะคะ อาจจะเกินด้วยเพราะถ้านับเวลาทีนอกเหนือจากเวลาราชการ คือแกทุ่มเทมาก ๆ เราก็ต้องคาดหวังอยู่แล้วว่าเด็กต้องได้อะไรแบบนี้ล่ะ” (ครูโอ (นามสมมติ)) 3) การสนับสนุนจากชุมชนและต่างประเทศ: เมื่อความสำเร็จเป็นที่ประจักษ์แก่สายตา ความไว้วางใจจากผู้ปกครอง ชุมชน และเครือข่ายต่างชาติก็เริ่มหลั่งไหลเข้ามาเพื่อให้การสนับสนุนทั้งสิ่งของและแรงงาน

1.3 โรงเรียน C – นวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อการปลดปล่อยความไม่รู้

กล่าวได้ว่า ปัจจัยที่สนับสนุนให้โรงเรียน C ประสบความสำเร็จในการพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะการอ่านออกเขียนได้ในภาษาอังกฤษและมีผลการทดสอบ O-NET สูงกว่าร้อยละ 70 ต่อเนื่องกัน 3 ปี ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน: ด้วยการสอนภาษาอังกฤษที่ใช้ภาษาแม่เป็นฐานเชื่อมโยงกับการสอนอ่านออกเสียงแบบโฟนิกส์ จึงทำให้ผู้เรียนไม่เพียงอ่านออกเขียนได้ แต่ยังมีความรู้เกี่ยวกับภาษาอังกฤษที่ดีด้วย ประกอบกับการใช้กลยุทธ์ของปัญญานิยม ซึ่งมีการใช้สี ตัวเลข และภาพประกอบ ช่วยให้การเรียนรู้เป็นระบบและมีทิศทางผ่านหนังสือเรียนและสื่อการสอนใหม่ที่มีสีสันสดใส โดยทางโรงเรียนเป็นผู้ผลิตขึ้นมาใหม่และมีการจดลิขสิทธิ์ 2) การกระทำทางสังคม: ผู้อำนวยการโรงเรียน C ซึ่งเดิมเป็นครูสอนวิชาพลศึกษามาก่อนได้สะท้อนว่าเกิดความรู้สึกท้อแท้ต่อปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ต้องการเอาชนะปัญหาการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ของผู้เรียน โดยก้าวข้ามความยากจนและเน้นการอ่านออกเขียนได้เป็นเป้าหมายสำคัญ “ครูรู้ว่าพื้นฐานครอบครัวเด็กเป็นอย่างไร แต่จะไม่เอามาอ้างว่าไม่ต้องสอน ดังนั้น รายได้ของพ่อแม่ อาชีพเขา ขาดครู ขาดงบประมาณ มันสำคัญก็จริง แต่ครูจะไม่เอามาเป็นข้ออ้างในการพัฒนาเด็ก” (ผอ. จี (นามสมมติ)) และ 3) ครูนวัตกรรม: โรงเรียนมีการแก้ปัญหาที่ท้าทายอย่างเป็นระบบ ทว่ากว่าจะถึงวันนี้ เหล่าครูได้ลองผิดลองถูกมาหลายครั้ง กล่าวได้ว่า ในปัจจุบันนี้ ผู้อำนวยการโรงเรียนคือผู้นำการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนและเป็นผู้พัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา ซึ่งมีอิทธิพลต่อแนวทางการศึกษาและมีมูลค่า โดยเม็ดเงินจากการจำหน่ายหนังสือและสื่อต่าง ๆ ยังกลับคืนสู่ห้องเรียนและตัวผู้เรียน “รายได้จากการบรรยายของครูและการขายหนังสือและสื่อต่าง ๆ เมื่อหักค่าใช้จ่ายแล้ว ครูก็เอามาบูรณะตึกนี้ [โรงอาหาร] ติดแอร์ที่ห้องเรียน ติด TV ที่เชื่อมกับโอแพดได้ทุกห้อง ปรับปรุงห้องเรียน ห้องน้ำ มีห้องดนตรีเพิ่มขึ้นด้วยค่ะ” (ผอ. จี)

1.4 โรงเรียน D - การแข่งขันเพื่อความอยู่รอด

ปัจจัยที่สนับสนุนให้ผู้เรียนของโรงเรียน D มีผลการทดสอบ O-NET สูงกว่าร้อยละ 60 ต่อเนื่องกัน 5 ปี มีดังนี้ 1) การขับเคลื่อนทั้งองค์ภาพ: การวางรากฐานและพัฒนาผู้เรียนตั้งแต่ชั้นอนุบาล และการเปิดใจเพื่อการสื่อสารระหว่างครูด้วยกันในเรื่องปัญหาและการพัฒนาผู้เรียน โดยเฉพาะเรื่องการอ่านออกเขียนได้ 2) ครูที่มีประสิทธิภาพ: คุณลักษณะของครูที่ช่วยผลักดันให้ผู้เรียนเรียนรู้ภาษาอังกฤษได้ดีก็คือ ครูต้องมีความรู้และทักษะ ต้องพัฒนาตัวเอง มีวิธีการสอนหลากหลาย และครูต้องใส่ใจผู้เรียน 3) ความรู้สึกท้อแท้: ผู้อำนวยการโรงเรียน D เกิดความรู้สึกท้อแท้ต่อปัญหาทางการศึกษา ผลลัพธ์ที่

ตามมาก็คือความรู้สึกแข่งขันกับโรงเรียนอื่น ๆ และการสร้างจุดเด่นให้แก่ผู้เรียนและโรงเรียนเพื่อความอยู่รอด โดยมีมุมมองที่ก้าวข้ามความยากจนและอาชีพของผู้ปกครอง “ตอนแรกนะครับ คนในชุมชนส่งลูกไปเรียนโรงเรียนสองภาษาที่ทับสะแก [โรงเรียนต่างอำเภอ] เราก็รู้สึกละครับ เอ๋ ทำไมเป็นแบบนั้น ต้องมาโรงเรียนเราสิ จะให้เขาส่งลูกไปไกล ๆ ทำไม ค่ำแล้วค่าเล่าอีก คนในพื้นที่เราถ้าเขาไม่เรียนกับเรา โรงเรียนก็ต้องคิดแล้วครับ” และ “ผมเป็นคนจนมาก่อน เลยเข้าใจเด็ก ๆ ตอนผมเด็ก ๆ ผมก็อยากเรียนภาษาอังกฤษ อยากเรียนดนตรี อยากเล่นฟุตบอลนะ ผมคิดว่า เด็กที่นี่ก็มีสิทธิที่เท่ากัน เขาคงทำอะไร เราก็ส่งเสริมเขาแบบนั้นครับ” (ผอ. เจริญ (นามสมมติ)) และ 4) การสนับสนุนจากชุมชน: ความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกและชุมชนได้เข้ามาสนับสนุนอย่างต่อเนื่องเมื่อโรงเรียนพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ได้ในเชิงประจักษ์

2. การเปรียบเทียบกระบวนการในการพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนชายขอบที่เป็นกรณีศึกษา

จากโรงเรียนกรณีศึกษาทั้งหมด 4 แห่ง ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนกรณีศึกษาทั้งหมดสะท้อนถึงปฏิบัติการในการพัฒนาผู้เรียนอย่างสอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลง (ดังตารางที่ 2) ทว่าแต่ละโรงเรียนมีปฏิบัติการที่มีลำดับขั้นแตกต่างกันอยู่บ้าง เช่น โรงเรียน C ได้มีความเชื่อและมีมุมมองใหม่ต่อปฏิบัติการสอนภาษาอังกฤษเป็นขั้นแรก ๆ ก่อน จากนั้นจึงเริ่มสำรวจและทดลองวิธีการสอนในแนวทางใหม่ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาด้วยกระบวนการปลดปล่อยจากภาวะแบบอาณานิคมทางการศึกษาจะพบว่าโรงเรียนกรณีศึกษาทั้ง 4 แห่ง (ดังตารางที่ 3) สะท้อนถึงการปรากฏของขั้นตอนต่าง ๆ ที่ครบถ้วนแตกต่างกัน โดยโรงเรียน C มีปฏิบัติการที่สอดคล้องและปรากฏอย่างชัดเจนครบทั้ง 8 ขั้น ทั้งนี้ แม้โรงเรียน A B และ D จะสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงวิธีการสอนภาษาอังกฤษ ทว่าวิธีการสอนและกิจกรรมมีความเรียบง่ายและเป็นวิธีพื้นฐานซึ่งคร่ำครึกันโดยทั่วไป อีกทั้งแม้จะมีการผลิตหนังสือเรียนและสื่อการเรียนการสอนใหม่ ทว่ายังคงเป็นการรวบรวมคำศัพท์ที่มีรูปภาพประกอบหรือมีประโยคภาษาอังกฤษ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นตัวอักษรสีดำตลอดทั้งเล่ม ประเด็นสำคัญก็คือการขาดการสร้างเทคนิคหรือกลยุทธ์เพื่อแก้ปัญหาทักษะการสื่อสารหรือการออกเสียงอย่างถูกต้องและเป็นระบบ เนื่องจากทักษะการพูดก็เป็นสิ่งสำคัญและแม้ว่าจะอยู่นอกเหนือจากการทดสอบ O-NET

Table 2 การเปรียบเทียบกรณีศึกษา: กระบวนการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงเพื่อการพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียนชายขอบ

กระบวนการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลง	โรงเรียน A	โรงเรียน B	โรงเรียน C	โรงเรียน D
- ขั้นการเกิดภาวะสับสนในปฏิบัติการสอนที่ทำสืบต่อกันมา	✓	✓	✓	✓
- ขั้นการตรวจสอบความรู้สึกของตนและใคร่ครวญถึงเบื้องหลังของปฏิบัติการสอน	✓	✓	✓	✓
- ขั้นการตระหนักรับรู้ความทุกข์และการแลกเปลี่ยนกับบุคคลอื่น	✓	✓	✓	✓
- ขั้นการสำรวจหรือค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการสอนภาษาอังกฤษแบบอื่น	✓	✓	✓	✓
- ขั้นการวางแผนการสอนและการพัฒนาความรู้/ทักษะที่เกี่ยวข้องกับภาษาอังกฤษ	✓	✓	✓	✓
- ขั้นการทดลองสอนตามวิธีการใหม่และการสร้างศักยภาพ/ความมั่นใจ	✓	✓	✓	✓
- ขั้นการบูรณาการวิธีการสอนและมุมมองใหม่สู่ผู้เรียนในชั้นเรียน	✓	✓	✓	✓

หมายเหตุ. เครื่องหมาย ✓ หมายถึง ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน

Table 3 การเปรียบเทียบกรณีศึกษา: กระบวนการปลดปล่อยจากภาวะแบบอาณานิคมทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาผู้เรียน

กระบวนการปลดปล่อยจากภาวะแบบอาณานิคมทางการศึกษา	โรงเรียน A	โรงเรียน B	โรงเรียน C	โรงเรียน D
1) ภาวะไม่รู้หนังสือของผู้เรียนและการสอนภาษาอังกฤษแบบเดิมตามวิธีการของชาวตะวันตกหรือผู้มีอำนาจนำไปสู่การเรียนรู้ที่ล้มเหลวของผู้เรียนในโรงเรียนชายขอบ	✓	✓	✓	✓
2) ความเสียใจและการยอมรับในความล้มเหลวของการสอนภาษาอังกฤษของผู้สอน	✓	✓	✓	✓
3) การตั้งคำถามและใคร่ครวญถึงแนวทางการแก้ปัญหาเรื่องความล้มเหลวในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของผู้เรียน และมีความเชื่อมั่นในการพัฒนาภาษาอังกฤษของผู้เรียนในโรงเรียนชายขอบ โดยก้าวข้ามเรื่องสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม	✓	✓	✓	✓

4) การค้นคว้าและออกแบบวิธีการสอนภาษาอังกฤษและสื่อการเรียนการสอนแบบใหม่ที่เป็นระบบและสามารถแก้ปัญหาในระดับลึก เช่น การอ่านออกเสียงโฟนิคส์อย่างชัดเจน	X	X	✓	X
5) การวางแผนการสอนภาษาอังกฤษ โดยเริ่มตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลไปจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย	✓	X	✓	✓
6) การผลิตหนังสือเรียนหรือสื่อการเรียนการสอนใหม่ด้วยตนเองเพื่อแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ในวิชาภาษาอังกฤษ	✓	✓	✓	X
7) ความสำเร็จในการอ่านออกเขียนได้ในภาษาอังกฤษของผู้เรียนที่ไปไกลเกินกว่าผลการทดสอบ O-NET เช่น ทักษะการสื่อสารและการพูดภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวัน และการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสืบค้นความรู้	X	X	✓	X
8) การยอมรับจากผู้ปกครอง ชุมชน หรือสถาบันทางการศึกษาอื่น	✓	✓	✓	✓

หมายเหตุ. เครื่องหมาย ✓ หมายถึง ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน และเครื่องหมาย X หมายถึง ยังไม่ปรากฏชัดเจนนัก

กล่าวได้ว่า เหตุผลที่โรงเรียน C ปรากฏขึ้นดังกล่าวก็เนื่องมาจากในวิธีการสอน หนังสือเรียน และสื่อการเรียนการสอนสะท้อนถึงวิธีการสอนภาษาอังกฤษในแนวทางใหม่และแก้ปัญหาทักษะการอ่านและพูดในระดับลึกและเป็นระบบ เช่น ครูจะสอนให้ผู้เรียนสามารถอ่านออกเขียนได้ภาษาไทยก่อน จากนั้นจึงเชื่อมโยงเสียงของพยัญชนะและสระไทยกับภาษาอังกฤษอีกครั้ง อาทิ “ก” อ่านว่า กอ (ในภาษาไทย) และเชื่อมโยงเสียงของพยัญชนะ “g” ในภาษาอังกฤษ อ่านว่า เกอะ อีกทั้งยังมีการใช้สีต่าง ๆ แทนตำแหน่งของพยัญชนะ ตัวสะกด สระ และวรรณยุกต์ โดยมีลำดับการอ่านตามสืออย่างชัดเจน จนในท้ายที่สุดนั้น ผู้เรียนจะออกเสียงพยัญชนะท้ายของคำศัพท์ภาษาอังกฤษได้อย่างถูกต้อง (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Poohongthong (2023))

ท้ายที่สุด โรงเรียนกรณีศึกษาทั้งหมด ยกเว้นโรงเรียน B ปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับการวางแผนการสอนภาษาอังกฤษ โดยเริ่มตั้งแต่ชั้นอนุบาลไปจนถึงชั้นประถมศึกษาตอนปลาย เนื่องจากโรงเรียน B มีการขับเคลื่อนผู้เรียนด้วยครูผู้สอนหลักเพียงท่านเดียว ซึ่งกำลังเกษียณอายุก่อนครบกำหนด แม้วิธีการสอนของครูจะช่วยพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของผู้เรียนอย่างมีความก้าวหน้ามากขึ้น ทว่ายังขาดหลักฐานที่สะท้อนถึงการทำงานเป็นองค์รวมอย่างต่อเนื่องในแต่ละระดับชั้น กล่าวได้ว่าโรงเรียน B กำลังอยู่ในภาวะที่ต้องเผชิญกับการสร้างตัวแทนภายในโรงเรียนเพื่อสานต่อความสำเร็จ ในขณะที่โรงเรียนกรณีศึกษา A C และ D นั้น มีองค์รวมที่กำลังเดินทางต่อและต่อสู้กับภาวะไม่รู้อื่น ๆ ในทางการศึกษาต่อไปอย่างมีความหวัง

อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การตอบคำถามการวิจัยในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ใช้มุมมองทางสังคมวิทยาการศึกษาและจิตวิทยาการศึกษาเป็นกรอบความคิดเพื่ออธิบายถึงปัจจัยและกระบวนการในการพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียนชายขอบที่มีผลการทดสอบ O-NET ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาภาษาอังกฤษ ที่มีความโดดเด่น ผลการวิจัยและอภิปรายผลสำหรับคำถามการวิจัยข้อที่ 1 คือ โรงเรียนกรณีศึกษามีปัจจัยสนับสนุนทั้งในระดับบุคคลและกลุ่มหลายประการ ซึ่งมีคล้ายคลึงกันในแต่ละโรงเรียนและสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมา ได้แก่ บุคลากรทางการศึกษาทำงานร่วมกันทั้งองค์รวม (Lao et al., 2021) คุณลักษณะแบบครูมืออาชีพหรือครูที่มีประสิทธิภาพ (Spivey, 2006) การสอนที่เน้นสมองเป็นฐานหรือครูเป็นศูนย์กลาง (Funa et al., 2024) ความรู้สึกท้าทายต่อปัญหาทางการศึกษา (Cochran-Smith, 2004; Copland et al., 2013) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน (Ellis et al., 2018; Massey, 2010) รวมทั้งความไว้วางใจและการสนับสนุนจากภายนอก (Egilsson et al., 2021; Olsen et al., 2022) กล่าวได้ว่า ท่ามกลางความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่ถาโถมรุมเร้า โรงเรียนกรณีศึกษาเหล่านี้ได้สะท้อนว่า ปัจจัยเอื้ออำนวยที่ล้วนจัดตั้งขึ้นมาจากตัวตนเองนั้น ถือเป็นความพยายามในการเปลี่ยนแปลงด้วยปฏิบัติการใหม่ที่ต่างออกไปจากวิถีปฏิบัติเดิม จนนำไปสู่ความรอดของผู้เรียนและครูของโรงเรียนชายขอบ โดยปรากฏการณ์นี้สอดคล้องกับกรอบคิดเรื่องพุท

จักรวาลทางการศึกษา ซึ่งประยุกต์มาจากแนวคิดเรื่องพหุจักรวาล (pluriverse) ของอาร์ตูโร เอสโคบา (Escobar, 2018) ส่วนผลการวิจัยและอภิปรายผลสำหรับคำถามการวิจัยข้อที่ 2 กล่าวได้ว่า โรงเรียนกรณีศึกษาทั้งหมดมีปฏิบัติการสอดคล้องและปรากฏตามกระบวนการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดของเมอซีโรว์ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาตามกระบวนการปลดปล่อยจากภาวะแบบอาณานิคมทางการศึกษาก็พบว่า ในโรงเรียนกรณีศึกษาทั้ง 4 แห่งนั้น มีเพียงโรงเรียน C เท่านั้นที่สะท้อนถึงกระบวนการปลดปล่อยฯ อย่างครบถ้วน เนื่องด้วยปัจจัยสนับสนุนบางประการที่มีความแตกต่างจากโรงเรียนกรณีศึกษาอื่น ๆ และสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาคือ ครูนวัตกรรม (Finn & Matthan, 2021; Smagorinsky, 2001) และการกระทำทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ รัตนา แซ่เล้า และคณะ (Lao et al., 2021) ที่นำเสนอว่า ผู้อำนวยการโรงเรียนควรให้ความสำคัญกับวิธีการเพื่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากกว่าคะแนนการทดสอบ กล่าวคือ ผู้อำนวยการของโรงเรียน C มีกระบวนการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ในภาษาอังกฤษของผู้เรียนในโรงเรียนชายขอบ ซึ่งไปไกลกว่าการพัฒนาผู้เรียนเพื่อมุ่งการสอบ O-NET เท่านั้น โดยมุ่งเน้นเรื่องการแก้ปัญหาทักษะภาษาอังกฤษในระดับลึกและเป็นระบบผ่านปฏิบัติการสอนที่ใช้ภาษาแม่และปัญญาเป็นฐาน รวมถึงการผลิตหนังสือเรียนและสื่อต่าง ๆ ที่มีประสิทธิภาพและมีมูลค่า กระนั้น ข้อค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้ที่แตกต่างไปจากงานวิจัยอื่น ๆ ที่ผ่านมาก็คือ ผู้วิจัยพบว่า ภายใต้การตระหนักรู้ถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ความยากจน และปัจจัยเกี่ยวกับครอบครัวของผู้เรียน ครูและผู้อำนวยการโรงเรียนเหล่านี้ต้องการแก้ปัญหาเรื่องการอ่านออกเขียนได้ของผู้เรียนโดยการก้าวข้ามปัญหาความยากจน/สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวผู้เรียนและมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของผู้เรียน โดยกล่าวได้ว่ากระบวนการปลดปล่อยดังกล่าวได้ก่อรูปความสำเร็จในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของผู้เรียนในโรงเรียนชายขอบได้อย่างเป็นจริงและพิสูจน์ได้ (Allison-Burbank et al., 2023) อีกทั้ง การวิจัยครั้งนี้ยังเป็นความพยายามอีกอย่างหนึ่งในการช่วยลดช่องว่างทางความรู้/วิจัยตามการนำเสนอของเซห์เนอร์ ในเรื่องการค้นหาต้นแบบของการแก้ปัญหาเรื่องการอ่านออกเขียนในภาษาอังกฤษของผู้เรียนในบริบทท้องถิ่นของประเทศไทย ท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยเชื่อว่าการไข่มุมมองเรื่องการปลดปล่อยจากภาวะแบบอาณานิคมทางการศึกษาในการวิเคราะห์ปัญหาของโรงเรียนชายขอบจะสามารถช่วยส่งเสียงกลับไปยังระบบการศึกษา (educational system) ว่า ความไว้วางใจและการสนับสนุนความเป็นเอกเทศ (autonomous) ให้แก่โรงเรียนชายขอบเพื่อสร้างการกระทำและเหตุผลเชิงปฏิบัติ (practical reasoning) ขึ้นจากฐานรากของสมาชิกในโลกชีวิตทางการศึกษา (educational lifeworld) เองอาจเป็นหนทางสู่ความรอดของผู้เรียนเพื่อหลุดพ้นออกจากความไม่รู้หนังสือและเพื่อให้บุคลากรทางการศึกษาได้กลับมาสู่ร่องรางของหน้าที่และจิตวิญญาณที่ในปัจจุบันนั้นเต็มไปด้วยภาระงานอื่น ๆ ซึ่งห่างไกลออกไปจากภารกิจของการปลดปล่อยผู้เรียน ดังแนวคิดเรื่องกรงขังเหล็ก (iron cage) ของ มักซ์ เวเบอร์ (Max Weber) และการชุดรีดเอารัดเอาเปรียบในโลกชีวิตทางการศึกษาตามแนวคิดเรื่องโลกชีวิต (lifeworld) ของเยอร์เก้น ฮาเบอร์มาส (Jürgen Habermas) (Habermas, 1987)

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1) สำหรับครู ผู้อำนวยการโรงเรียน หรือนักการศึกษาที่มีความหวังและเชื่อในศักยภาพของผู้เรียนที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้น้อยหรือมาจากชนชั้นแรงงาน ผลการวิจัยนี้เป็นตัวอย่างของความสำเร็จที่เป็นจริง การได้รับการศึกษาที่ดีหรือความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ของผู้เรียนมีความเกี่ยวข้องกับปฏิบัติการจริงของบุคลากรของโรงเรียนอย่างปฏิเสธได้ยาก ดังนั้น จึงควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างจริงจังกับโรงเรียนกรณีศึกษาเหล่านี้หรือกับโรงเรียนชายขอบอื่นที่ประสบความสำเร็จ

2) การเปลี่ยนแปลงวิธีการสอนแม้เพียงเล็กน้อย ประกอบกับการมีคุณลักษณะของความเป็นครูที่มีประสิทธิภาพนั้นสามารถสร้างผลลัพธ์การเรียนรู้ที่แตกต่างจากเดิมได้ การสร้างการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ ๆ สามารถควบคุมได้และมีอิสระในการปฏิบัติตามความรับผิดชอบ เช่น การสอนในชั้นเรียนและการบริหารโรงเรียน เป็นสิ่งที่ไม่ต้องรอคอยปัจจัยเชิงโครงสร้าง

อื่น ๆ ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงก่อน ดังนั้น ตั้งแต่ก้าวแรกที่ผู้เรียนเข้าสู่พื้นที่ของโรงเรียน นั่นคือหน้าที่ในการดูแลและเป็นความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้โดยครูและผู้อำนวยการโรงเรียนแล้ว

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับนักวิจัยทางการศึกษา การสร้างชุดคำอธิบายเกี่ยวกับการพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียนชายขอบ โดยปราศจากการอ้างอิงปัจจัยทางครอบครัวและความยากจนของครอบครัวนั้น เป็นการต่อสู้ที่ไม่ยั่งยืนนัก ทว่า การรื้อรื้อให้ระบบการศึกษาเกิดความเห็นใจผู้เรียนและโรงเรียนชายขอบก็เป็นสิ่งที่เนิ่นนานเกินจะรอคอยได้ ดังนั้น ท่ามกลางปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาไทย การดำเนินการวิจัยที่มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะภาษาอังกฤษได้มากขึ้น (ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใด) จึงเป็นสิ่งที่ท้าทายสำหรับนักวิจัยและนักการศึกษาทุกคนเป็นอย่างยิ่ง เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เช่น การวิจัยเชิงทดลอง หรือการวิจัยเชิงคุณภาพ ก็สามารถร่วมกันพัฒนาชุดคำอธิบายที่ว่า “ผู้เรียนในโรงเรียนบ้านนอกสามารถมีทักษะภาษาอังกฤษในระดับสูงได้อย่างไม่น้อยหน้าผู้เรียนในโรงเรียนชั้นนำของสังคมไทย” ได้

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร (EDU2566-T12)

References

- Allison-Burbank, J. D., Conn, A., & Vandever, D. (2023). Interpreting Diné epistemologies and decolonization to improve language and literacy instruction for Diné children, *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 54(3), 707-715.
- Barone, D. (2003/2004). Second grade is important: Literacy instruction and learning of young children in a high-poverty school. *Journal of Literacy Research*, 35(4), 965-1018.
- Carlisle, J. F., Kelcey, B., & Berebitsky, D. (2013). Teachers' support of students' vocabulary learning during literacy instruction in high poverty elementary schools. *American Educational Research Journal*, 50(6), 1360-1391.
- Cochran-Smith, M. (2004). The problem of teacher education. *Journal of Teacher Education*, 55(4), 295-377.
- Collazo, N. A. J., & Hindrix, K. (2023). A pioneering framework for decolonizing higher education. *SN Social Sciences*, 3, 1-19.
- Copland, F., Garton, S., & Burns, A. (2013). Challenges in teaching English to young learners: Global perspectives and local realities. *TESOL Quarterly*, 48(4), 738-762.
- Cummins, J. (2007). Pedagogies for the poor? Realigning reading instruction for low-income students with scientifically based reading research. *Educational Researcher*, 36(9), 564-572.
- EF Education First. (2023). English proficiency index. Retrieved from <https://www.ef.com>.
- Egilsson, B. R., Einarsdóttir, J., & Dockett, S. (2021). Parental experiences of belonging within the preschool community. *International Journal of early Childhood*, 53, 31-47.
- Ellis, S., Thompson, I., McNicholl, J., & Thomson, J. (2018). Student teachers' perceptions of the effects of poverty on learners' educational attainment and well-being: Perspectives from England and Scotland. In O. McNamara & J. McNicholl (Eds.), *Poverty Discourses in Teacher Education* (1st ed.). Routledge.

- Escobar, A. (2018). *Designs for the pluriverse radical interdependence, autonomy, and the making of worlds*. Durham: Duke University Press.
- Finn, G. M., & Matthan, J. (2021). Colonization, cadavers, and color: Considering decolonization of anatomy curricula. *The Anatomical Record*, 305, 938-951.
- Funa A. A., Ricafort, J. D., Jetomo, F. G., & Lasala Jr. N. L. (2024). Effectiveness of brain-based learning toward improving students' conceptual understanding: A meta-analysis. *International Journal of Instruction*, 17(1), 361-380.
- Habermas, J. (1987). *The theory of communicative action: Volume two: Lifeworld and system: A critique of functionalist reason*. Boston: Beacon Press.
- Lao, R., Parks, T., Phuaphansawat, V., Tongliemnak, P., Lawthong, N., Nakyam, S., & Lek-Uthai, A. (2021). Jak kham thathay su khunnaphap kansueksa khong prathedthai: Kodrabiab kanborehan lae khampenphunum [The challenges in the delivering quality education in Thailand: Rules, resources and leadership]. The Asia Foundation. [in Thai]
- Linjaroen, A., Ardwichai, S., & Chanin. P. (2009). *The causal factors effect on low level of O-NET in grade 6 and 12*. (Research report). Bangkok: The National Institute of Educational Testing Service. [in Thai]
- Massey, D. (2010). "You teach!" beginning teachers' challenges to teacher educators. *Reading Research and Instruction*, 43(4), 75-94.
- Mezirow, J. (2008). An overview on transformative learning. In K. Illeris (Ed.) *Contemporary theories of learning: Learning theorists...In their own words* (pp. 90-105). London: Routledge.
- Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldana, J. (2014). *Qualitative data analysis: A Methods sourcebook*. London: Sage.
- Nawarat, N. (2018). *Kansueksa phahuwattanatham: Mummong chaeng vipak lae kan patibutkan nai rongrain* [Multicultural education: Critical perspectives and praxis in schooling]. Chiang Mai: Faculty of Education, Chiang Mai University. [in Thai]
- Nomnian, S., & Arphattananon, T. (2018). School administrator's competencies for effective English language teaching and learning in Thai government primary school. *IAFOR Journal of Education*, 6(2), 51-70.
- Office of the basic education commission. (2022, May 31). *Moving an educational administrator of office of the basic education commission 2022*. Office of the basic education commission. [in Thai]
- Olsen, A., Fassbender, W., Long, D., & Olsen, K. (2022). Schools, communities, and teachers: How rural sense of belonging holds impact for English teachers in place. *Australian and International Journal of Rural Education*, 32(2), 108-125.
- Patton, M. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. Sage.

- Phairot, E., Khemanuwong, T., Boonthong, N., Angsuwatanakul, T., & Uampittaya, P. (2022). Examining gender and socioeconomic status predictability in English reading comprehension among Thai EFL undergraduates. *Journal of Faculty of Education Pibulsongkram Rajabhat University*, 9(1), 96-111.
- Poohongthong, C. (2023). Thailand's sustainable literacy competence in peripheral school: The Bannongkae school model. *Thammasat Review*, 26(2), 24-43.
- Smagorinsky, P. (2001). If meaning is constructed, what is it made from? Toward a cultural theory of reading. *Review of Educational Research*, 71(1), 133-169.
- Spivey, D. S. (2006). *Characteristics of teachers who are consistently successful with economically disadvantaged students: A qualitative study about fourth and fifth grade teachers who are successful with economically disadvantaged students* [Unpublished master's thesis]. North Carolina State University.
- Teeraeak, A. (2017). *Phasa choa phasa nay: Kanmueang bueanglang kansueksa phasa angkruet samay ratchakantiha* [Royal discourse noble language: The politics behind English education in the reign of Rama V]. Matichon Publishing. [in Thai]
- The national institute of educational testing service. (2023). *Results of the O-NET*. Retrieved from <https://catalog.niets.or.th/> [in Thai]
- The national statistical office. (2023). Poverty line by region and province. Retrieved from <http://statbbi.nso.go.th> [in Thai]
- Winichakul, T. (2020). *Moments of silence: The unforgetting of the October 6, 1976, Massacre in Bangkok*. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Yin, R. K. (2018). *Case study research and applications: Design and methods* (6th ed.). CA: Sage Publications.
- Zehner, E. R. (2017). Improving English educational outcomes in Thailand's semi-rural upper south: Toward getting better results. *Journal of Education and Social Sciences*, 7(1), 257-274.